

ข่าวสารด้านการเกษตรสหภาพยุโรป

สถานการณ์ | กฎระเบียบ | แนวโน้มในตลาดอาหารและสินค้าเกษตรยุโรป

กฎระเบียบและเงื่อนไขการส่งออก สินค้าประมงและสัตว์น้ำไปตลาดสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรป (EU) เป็นตลาดนำเข้าสินค้าประมงและสัตว์น้ำใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา ในปี 2563 EU นำเข้าสินค้าประมงและสัตว์น้ำจากประเทศที่สามรวม 19,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยร้อยละ 73 นำเข้าจากประเทศกำลังพัฒนา ประเทศสมาชิกที่เป็นผู้นำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี เบลเยียม เพราะมีท่าเรือที่เป็นจุดเชื่อมต่อไปยังประเทศต่าง ๆ ในยุโรป จึงกลายเป็นศูนย์กลางของสินค้าประมง ทั้งนี้ การนำเข้าสินค้าประมงและสัตว์น้ำมาตลาด EU มีกฎระเบียบและแนวทางที่ต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

1) กฎระเบียบทั่วไป

1.1 ประเทศและสถานประกอบการต้องผ่านการรับรอง ประเทศต้นทางจะต้องยื่นคำร้องขอขึ้นบัญชีรายชื่อประเทศที่มีสิทธิ์ส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่เกี่ยวข้องมาตลาด EU (List of approved countries) โดยมีหน่วยงานของรัฐ (competent authority : CA) ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำประมงและการผลิตสัตว์น้ำของประเทศต้นทางว่ามีความสอดคล้องกับมาตรฐานด้านสุขอนามัยและสาธารณสุขของ EU (สำหรับประเทศไทย มีกรมประมง เป็นหน่วยงาน CA กำกับดูแลสินค้าสัตว์น้ำที่จะส่งออก) นอกจากนี้ CA ยังทำหน้าที่ตรวจสอบรับรองสถานประกอบการต่างๆ (เช่น โรงงานแปรรูป โรงแช่แข็ง สถานที่เก็บรักษา) และขอขึ้นบัญชีรายชื่อโรงงานที่มีสิทธิ์ส่งออก ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำไป EU

1.2 ปริมาณสารพิษตกค้างไม่เกินค่าสูงสุดที่กำหนดไว้ (MRLs) EU มีกฎระเบียบที่เข้มงวดและเกี่ยวกับการควบคุมปริมาณสารพิษตกค้างในผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ได้แก่

- Regulation (EC) No 470/2009 กำหนดค่า MRLs ของยาฆ่าโรคในสัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร เช่น ยาปฏิชีวนะ

- Regulation (EC) No 396/2005 กำหนดค่า MRLs ของยาฆ่าแมลง ในผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารสัตว์ที่มาจากพืชและสัตว์

- Regulation (EC) No 1881/2006 กำหนดค่า MRLs ที่ปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อม เช่น สารปรอท

ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ส่งมาตลาด EU ต้องพิสูจน์ได้ว่ามีปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุดไม่เกินค่าที่กฎระเบียบ EU กำหนดไว้ และมี “ใบรับรองสุขอนามัย (health certificate)” ที่ออกให้โดย CA ของประเทศต้นทางประกอบการนำเข้า ทุกครั้ง นอกจากนี้ CA ยังมีหน้าที่พัฒนาแผนเฝ้าระวังสารตกค้างของประเทศ (residue monitoring plan) ที่ครอบคลุมการตรวจสอบสารตกค้างจากยาฆ่าโรคสัตว์ ยาฆ่าแมลง สารโลหะหนัก และการปนเปื้อนอื่นๆ ในผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ และส่งแผนเฝ้าระวังนี้ให้คณะกรรมการการยุโรปพิจารณาอนุมัติทุกปี หากแผนเฝ้าระวังผ่านการอนุมัติประเทศต้นทางจึงมีสิทธิ์ส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำมาตลาด EU

1.3 ฉลาก กฎระเบียบ Regulation (EU) No 1169/2011 และ Regulation (EU) No 1379/2013 ระบุรายละเอียดการแสดงผลฉลากของผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ แบ่งเป็น

- การแสดงผลข้อมูลแบบบังคับสำหรับผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ยังไม่ผ่านการแปรรูปและที่แปรรูปแล้ว โดยฉลากสินค้าต้องแสดงผลต่อไปนี้ให้ผู้บริโภคทราบ ได้แก่ ชื่อทางการค้าและชื่อวิทยาศาสตร์, วิธีการผลิต (จากการจับ/จากการจับในน้ำจืด/จากการเพาะเลี้ยง), แหล่งที่มา (พื้นที่จับสัตว์น้ำ/ประเทศหรือแหล่งน้ำ/ประเทศผู้ผลิต), เครื่องมือทำประมงสำหรับสัตว์น้ำที่จับจากธรรมชาติ, ระบุคำว่า “defrosted” หากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการละลายน้ำแข็งแล้ว, วันที่ควรบริโภคก่อนหรือวันหมดอายุ (best before or use by date) และสารที่ก่อให้เกิดภูมิแพ้ (allergen)

สำหรับผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่บรรจุเสร็จ (pre-packed) ต้องแสดงข้อมูลเพิ่มเติมบนฉลาก คือ รายการส่วนประกอบ, ปริมาณส่วนประกอบ, น้ำหนักสุทธิ, วิธีเก็บรักษาและการบริโภค, ชื่อและที่อยู่ผู้ประกอบการธุรกิจอาหาร, ประเทศแหล่งผลิต/แหล่งที่มาของสินค้า, ข้อแนะนำการบริโภค, ข้อมูลทางโภชนาการ, หากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการบรรจุหีบห่อโดยใช้ก๊าซให้ระบุคำว่า “packed in a protective atmosphere”, วันที่แช่แข็งครั้งแรก (ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่ผ่านการแปรรูปเท่านั้น), ปริมาณน้ำที่เติมลงไป, โปรตีนที่เติมลงไปที่มาจากสัตว์หลายชนิด, ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่สร้างขึ้นจากชิ้นส่วนต่างๆ และส่วนประกอบอื่นๆ (formed fish), เครื่องหมายผลิตภัณฑ์ (identification mark) โดยแสดงชื่อประเทศและหมายเลขโรงงานที่ได้รับการรับรอง

ดูรายละเอียดการติดฉลากผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำของสหภาพยุโรปได้ใน http://e-book.acfs.go.th/Book_view/199

1.4 ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจากการทำประมงที่ถูกกฎหมาย กฎระเบียบว่าด้วยการป้องกันต่อต้าน และจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU fishing regulation) ของ EU มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 เป็นต้นมา โดยผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่จับจากธรรมชาติ ต้องมี “ใบรับรองการจับสัตว์น้ำ (catch certificate)” สำหรับการตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มาของสัตว์น้ำ เพื่อพิสูจน์ว่าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำนั้นมาจากการจับโดยเรือประมงที่ได้รับอนุญาต และมาจากการทำประมงโดยชอบด้วยกฎหมาย

1.5 ระบบรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าด้วยตัวเองของผู้ส่งออก ระบบ Registerd Exporter System (REX) เป็นระบบฐานข้อมูลของ EU เพื่อให้ผู้ที่ต้องการส่งออกสินค้ามา EU สามารถลงทะเบียนรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าด้วยตนเอง และได้รับสิทธิประโยชน์ในการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีนำเข้าภายใต้โครงการ GSP, GSP+, EBA ของ EU

1.6 การตรวจสอบที่ด่านนำเข้า เมื่อมีสินค้าส่งมา EU จะถูกตรวจสอบที่ด่านนำเข้าของประเทศสมาชิกฯ (Border Inspection Post : BIP) โดยเจ้าหน้าที่จะตรวจสอบเอกสาร (documentary check) และ ตรวจสอบว่าสินค้าถูกต้องตรงกับเอกสารรับรอง (identity check) ทุกครั้งที่ส่งสินค้าเข้ามา ส่วนการสุ่มตรวจสอบด้านกายภาพ (physical check) จะขึ้นอยู่กับความเสี่ยงของสินค้าหรือผลจากการตรวจสอบครั้งก่อนหน้า โดย ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ไม่สอดคล้องกับกฎระเบียบ EU ต้องถูกทำลายหรือส่งกลับคืนภายใน 60 วัน

2) เงื่อนไขอื่นๆ ที่กำหนดขึ้นตามข้อเรียกร้องของผู้รับซื้อใน EU

ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ส่งมา EU นอกจากต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบทั่วไปที่ควบคุมคุณภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัยของอาหารแล้ว ผู้รับซื้อหรือผู้นำเข้ารายใหญ่ใน EU (ซูเปอร์มาร์เก็ต ผู้ให้บริการร้านอาหาร ตลาดค้าส่ง) อาจเรียกร้องให้มีการรับรองมาตรฐานด้านอื่นๆ เพิ่มเติมได้แก่

2.1 มาตรฐานความปลอดภัยอาหาร ผู้รับซื้อหรือผู้นำเข้าใน EU มักเรียกร้องให้โรงงานในประเทศที่สามต้องผ่านการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยอาหารจากหน่วยงานตรวจประเมินภายนอก (third-party) เช่น มาตรฐาน BRC (British Retail Consortium) โดยสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกแห่งสหราชอาณาจักร มาตรฐาน IFS (International Featured Standards) สำหรับการผลิตอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย ต่อผู้บริโภค และมาตรฐานความปลอดภัยอาหารระดับโลก GFSI (Global Food Safety Initiative)

2.2 มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคม เกี่ยวข้องกับสิทธิแรงงาน สุขภาพ และรายได้ของแรงงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทาน มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางใน EU เช่น มาตรฐาน SA 8000 (Social Accountability 8000) และมาตรฐาน BSCI (Business Social Compliance Initiative)

2.3 มาตรฐานความยั่งยืนของสัตว์น้ำ เช่น เครื่องหมาย MSC (Marine Stewardship Council) รับรองผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจากการทำประมงอย่างยั่งยืน เครื่องหมาย ASC (Aquaculture Stewardship Council) รับรองการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน ตรารับรอง Friend of the Sea มาตรฐาน GLOBALG.A.P. (Best Aquaculture Practice) และมาตรฐาน GSSI (Global Sustainable Seafood Initiative) โดยองค์กรสากลด้านมาตรฐานความยั่งยืนของอาหารทะเล

3) เงื่อนไขสำหรับตลาดเฉพาะกลุ่ม

ตลาดค้าปลีกระดับบนใน EU เริ่มนำเทคโนโลยีบล็อกเชน (blockchain) มาใช้ เพื่อพัฒนาการตรวจสอบย้อนกลับให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคสามารถรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวสินค้าได้ตั้งแต่แหล่งที่มาของอาหารสัตว์น้ำ ไปจนถึงชื่อฟาร์มหรือชาวประมงที่เป็นผู้จับปลา การตรวจสอบย้อนกลับมีบทบาทความสำคัญต่ออุตสาหกรรมสัตว์น้ำมากขึ้น เพราะช่วยขจัดปัญหาการปลอมแปลงอาหาร การติดฉลากที่ไม่ถูกต้อง และลดความเสี่ยงในการรับซื้อสัตว์น้ำจากการทำประมงที่ผิดกฎหมาย

นอกจากนี้ การตรวจสอบย้อนกลับยังช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของภาคธุรกิจ ซึ่งมีการดำเนินงานที่โปร่งใส และทำให้ผู้ผลิตได้รับผลตอบแทนเพิ่มขึ้น เช่น การตรวจสอบย้อนกลับที่แสดงว่าฟาร์มใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์จากแหล่งผลิตที่ยั่งยืน (ปลาปนและน้ำมันปลาจากการทำประมงอย่างยั่งยืน) หรือใช้อาหารสัตว์ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ (โปรตีนอาหารสัตว์น้ำที่ผลิตจากสาหร่ายหรือแมลง)

4) ตลาดสัตว์น้ำอินทรีย์

สำหรับตลาดผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำอินทรีย์ใน EU ยังเป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม (niche market) โดยมีสหราชอาณาจักรและเยอรมนีเป็นตลาดหลัก การที่ตลาดผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำอินทรีย์ใน EU คงที่ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีอุปทานจำกัด เนื่องจากกฎระเบียบ EU อนุญาตให้สินค้าสัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยงเท่านั้นที่สามารถรับรองว่าเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ และต้องเป็นสายพันธุ์พื้นเมืองในแหล่งผลิต เช่น ปลาแซลมอนอินทรีย์จากฟาร์มเพาะเลี้ยงในนอร์เวย์ ไอร์แลนด์ และสกอตแลนด์ กุ้งกุลาดำอินทรีย์จากฟาร์มในแอฟริกาหรือเอเชีย และกุ้งขาวแปซิฟิกจากฟาร์มในอเมริกาใต้เท่านั้น

แม้ EU มีกฎระเบียบรับรองผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำอินทรีย์ที่เข้มงวด แต่ผู้ประกอบการที่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนด และผ่านการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ (เช่น ได้รับตรารับรองรูปใบไม้บนพื้นเขียวของ EU เครื่องหมายรับรอง AB ในฝรั่งเศส หรือตรารับรอง Naturland ในเยอรมนี) ก็มีโอกาสจำหน่ายผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำอินทรีย์ให้แก่ผู้บริโภคในตลาดยุโรปที่มีกำลังซื้อสูง และสามารถตั้งราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ถึงร้อยละ 40 เทียบกับสินค้าสัตว์น้ำจากระบบผลิตทั่วไป

EU เป็นตลาดสินค้าประมงและสัตว์น้ำขนาดใหญ่ เพราะมีผู้บริโภคมากกว่า 400 ล้านคน และเป็นตลาดที่มีกำลังซื้อสูง อีกทั้งการบริโภคสัตว์น้ำยังดีต่อสุขภาพ ซึ่งตรงกับนโยบายอาหาร EU ที่มุ่งส่งเสริมด้านโภชนาการและสุขภาพ อย่างไรก็ตาม EU มีความสามารถในการพึ่งพาตัวเองด้านผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ (self-sufficiency rate) ไม่ถึงร้อยละ 45 อุปทานที่ผลิตได้ใน EU ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยจากข้อมูลใน ปี 2562 EU ขาดดุลการค้าผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำสูงถึง 21,000 ล้านยูโร ขาดดุลเพิ่มขึ้นร้อยละ 33 เทียบกับปีก่อนหน้า

การส่งผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำไปตลาด EU นอกจากต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ควบคุมมาตรฐาน คุณภาพ ความปลอดภัยและสุขอนามัยของผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำตลอดห่วงโซ่อุปทานแล้ว ผู้รับซื้อและผู้บริโภคในยุโรปยังมุ่งหวังให้สินค้ามาจากการทำประมงหรือการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ยั่งยืนไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ค่านี้ถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยตลาดผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ผ่านการรับรองมาตรฐานความยั่งยืน MSC และ ASC ใน EU กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว และขยายตัวจากร้านค้าปลีกไปสู่ภาคการให้บริการอาหารต่าง ๆ (เช่น ร้านอาหาร โรงเรียน โรงพยาบาล)

แต่สิ่งสำคัญ คือ ผู้ผลิตและผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำควรนำเทคโนโลยีตรวจสอบย้อนกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสื่อสารข้อมูลระหว่างผู้ผลิตไปถึงผู้บริโภค เพื่อยืนยันว่าสินค้ามาจากระบวนการผลิตที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่หลากหลายและสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป เพราะวิกฤติการณ์ COVID-19 แพร่ระบาด ให้ผู้บริโภคหันมาทำอาหารทานที่บ้านมากขึ้น ซึ่งอาหารที่ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต้านทาน ปรงแต่ง่าย พร้อมรับประทาน รวมถึงอาหารใช้วัตถุดิบที่มีความปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนับเป็นโอกาสของไทยในการขยายการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำรูปแบบใหม่ไปยังตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าการค้าให้สูงขึ้น

ที่มาข้อมูล : จากบทความ “What requirements must fish and seafood comply with to be allowed on the European market?” โดยหน่วยงานส่งเสริมการนำเข้าจากประเทศกำลังพัฒนา (CBI) ของกระทรวงต่างประเทศนอร์เวย์